روزنه

علی مطهری:

دلیلی برای حذف من در اختیار ندارند

باید نوع برخورد با آزادی بیان اصلاح شود

● علی مطهری، نایب‌رئیس مجلس شورای اسلامی، با بیان اینکه انقلاب عملکرد مقبولی داشته و در مسیر اهداف خود حرکت کرده، درعین‌حال گفت که برخی از این اهداف محقق شده و برخی دیگر محقق نشده است. مطهری در گفت‌وگو با «ایسنا» با اشاره به وضعیت تحقق آزادی بیان در ۴۰ سال گذشته به فرازونشیب آن در ادوار مختلف بعد از انقلاب اشاره کرد و گفت: «ما در ۴۰ سال گذشته همیشه این مشکل را داشته‌ایم. دولت‌هایی که به دنبال گسترش آزادی بیان بودند، با مخالفت‌هایی از طرف بخشی از حاکمیت مواجه شده‌اند».

این نماینده مجلس افزود: «در دوره اول آقای احمدی‌نژاد نیز آزادی بیان در حد مقبولی وجود داشت و انتقاد از رئیس‌جمهور انجام می‌شد؛ اما از سال ۸۸ به بعد فضا بسته شد و آزادی بیان در حد مقبولی نبود. متأسفانه آثارش تا امروز ادامه دارد. البته شاید خود آقای احمدی‌نژاد با این بسته‌شدن فضا موافق نبود. دولت آقای روحانی نیز روی آزادی بیان تأکید داشت؛ ولی نوعی خط قرمزهای مصنوعی در این دوره ایجاد شد؛ به این معنا که انتقاد از دولت به صورت نامحدود آزاد است؛ ولی از برخی نهادها و درباره برخی موضوعات نمی‌توان انتقاد کرد. در واقع دولت نتوانسته آزادی بیان مدنظر خود را در کشور پیاده کند و اگر بخواهیم مقایسه‌ای درباره آزادی بیان با دولت قبلی داشته باشیم، این دولت در حد دولت اول آقای احمدی‌نژاد است و تغییر اساسی نکرده است؛ مثلا وضعیت آزادی بیان در دانشگاه‌ها در حد خوبی نیست و محدودیت‌های گذشته وجود دارد. کرسی‌های آزاداندیشی هم تحقق پیدا نکرده؛ بنابراین در این دولت به نقطه ایدئال آزادی بیان نرسیدیم». او ادامه داد: «البته معمولا بخشی از حاکمیت در مقابل آزادی بیان ایستادگی داشته و فکر می‌کرده با جلوگیری از اظهارنظر مخالفان می‌تواند نظام را بهتر حفظ کند که این یک اندیشه غلط است». مطهری درباره علت حساسیت بالای مردم به پدیده آقازادگی اظهار کرد: «یک دلیلش این است که مردم از نظر معیشتی تحت فشارند و وقتی چنین پدیده‌هایی را می‌بینند، بیشتر ناراحت می‌شوند. شاید اگر وضع مالی مردم خوب بود، این‌قدر حساسیت وجود نداشت». او درباره اینکه چگونه می‌تواند چنین سخنان تندی بر زبان بیاورد، گفت: «اگر نتوانسته‌اند به خاطر اظهارنظرهایم با من برخورد کنند، به‌این‌دلیل بوده که حرف‌های من معمولا مستدل و مبتنی بر مواد قانونی بوده و حرفی خارج از قانون اساسی نزده‌ام. مشکل اینجاست که گاهی به قانون اساسی عمل نمی‌شود. البته خط قرمزهای مصنوعی وجود داشته که من گاهی آنها را شکسته‌ام. این خط قرمزها نباید از ابتدا ایجاد می‌شد؛ اما فکر می‌کنم انتسابم به شهید مطهری تأثیری در نحوه برخورد نداشته است. در واقع دلیل قانع‌کننده‌ای برای برخورد تند و حذف من وجود نداشته است. البته در عمل افرادی از یک نهاد حاکمیتی مزاحمت‌هایی ایجاد کرده‌اند؛ مثل حادثه شیراز که یک برنامه سازماندهی‌شده بود و پلمب محل سخنرانی من در مشهد یا شنودی که در دفتر کارم قرار دادند». او درباره نحوه مواجهه با موضوع حجاب گفت: «ایرادهایی به روش گزینش ما وجود دارد که ممکن است منجر به تظاهر و ریا شود. ما مأمور تجسس در زندگی مردم نیستیم. ملاک صلاحیت افراد برای اینکه بخواهند کارمند دولت شوند، باید همین باشد که فساد مهم مالی یا اخلاقی نداشته باشند. اینکه وارد جزئیات شوند، کار درستی نیست. اصل بر برائت و اعتماد به اظهارنظر مردم است. ما نباید بی‌جهت دراین‌باره سخت‌گیری کنیم. ممکن است خانمی در منزلش حجاب را رعایت نکند و در مقابل نامحرم بی‌حجاب باشد. کسی کاری با او ندارد؛ ولی همین فرد باید در اداره، قانون حجاب را رعایت کند».

مطهری با اشاره به اهداف انقلاب در چهارمین دهه گفت: «در حوزه سیاست داخلی باید روش برخورد با منتقدان و مخالفان را اصلاح کنیم. برخی سخت‌گیری‌ها اساسا ضرورتی ندارد. موضوع حصر خانگی آقایان میرحسین موسوی، مهدی کروبی و خانم زهرا رهنورد ضرورتی ندارد.

خبر

طعنه سناتور آمریکایی به سخنرانی ترامپ

● **ایسنا:** سناتور آمریکایی به سخنرانی اخیر دونالد ترامپ که علت خروج آمریکا از توافق هسته‌ای را ممانعت از دستیابی ایران به سلاح‌های هسته‌ای عنوان کرده بود، واکنش نشان داد و آن را به سخره گرفت. جف مرکلی، سناتور دموکرات ایالت اوریگان در واکنش به سخنرانی دونالد ترامپ، رئیس‌جمهور آمریکا، خطاب به وی در توییتی نوشت: بگذارید ببینم درست متوجه شده‌ام یا نه. تو برای آنکه ایران به سلاح هسته‌ای دست نیابد، آمریکا را از توافقی خارج کردی که سیا و وزیر دفاع خودت تأیید کرده بودند این کشور را از دستیابی به سلاح هسته‌ای بازمی‌دارد؟

۲۴ بهمن؛ اعلام رأی لاهه درباره شکایت ایران از آمریکا

قرار است ۲۴ بهمن، دادگاه لاهه درباره شکایت ایران از آمریکا، بررسی شود. دومین شکایت ایران از آمریکا در مورد توقیف اموال و دارایی‌های مشخص ایران توسط آمریکا است. رسیدگی به شکایت ایران از آمریکا در دیوان بین‌المللی دادگستری (لاهه) در پی مسدودشدن دارایی‌های بانک مرکزی در آمریکا از نیمه دوم مهرماه آغاز شد. در ان جلسه طرفین دعاوی خود را مطرح کردند و قرار است در جلسه ۲۴ بهمن، این دیوان رأی خود را اعلام کند. پیش از این دیوان در مورد پرونده قبلی ایران، آمریکا را به رعایت حقوق ایران موظف کرد. ایسنا در گزارشی در این مورد نوشت «باید منتظر ماند و دید که آیا باز هم بر حقانیت ایران در طرح دعوی صحه خواهد گذاشت؟». براساس اعلام دیوان لاهه قرار است عبدالقوی احمد یوسف، رئیس دیوان، رأی این دادگاه را درخصوص اعتراض آمریکا به پرونده شکایت «برخی دارایی‌های مشخص ایران (جمهوری اسلامی ایران در برابر ایالات متحده آمریکا)» قرائت کند. رسیدگی به شکایت ایران در پرونده مربوط به توقیف اموال و دارایی‌های بانک مرکزی ایران از ۱۶ مهرماه سال جاری، در دیوان بین‌المللی دادگستری واقع در کاخ صلح شهر لاهه آغاز شد و تا ۲۰ مهر ادامه داشت. سابقه این ماجرا به سال ۲۰۱۶ برمی‌گردد که ایران علیه توقیف دو میلیارد دلار دارایی‌های ایران در آمریکا به دادگاه لاهه شکایت کرد. این شکایت پس از آن انجام شد که دادگاه‌های آمریکا مدعی شدند ایران در بمب‌گذاری‌های سال‌های ۱۹۸۳ و ۱۹۹۶ با صدها کشته نظامی آمریکایی و فرانسوی دست داشته و باید به خانواده‌های قربانیان غرامت پرداخت کند.

۱۶ مهر نخستین جلسه دادگاه تشکیل شد و نماینده آمریکا در سخنانی در دادگاه مدعی شد: اتهام‌هایی که ایران به آمریکا وارد کرده، واهی و البته قابل بررسی است. ادعای ایران بر اساس پیمان مودت یک نوع سوءاستفاده از دادگاه است. تمام مشکلات ما نمی‌تواند بر اساس آن پیمان بررسی شود. ایران سابقه بدی دارد و اصلا نمی‌تواند بر اساس آن پیمان از ما شکایت کند. حتی نماینده آمریکا در جلسه دادگاه ادعا کرد که کشورش صلاحیت قضائی برای دیوان بین‌المللی دادگستری قائل نیست. برحسب برنامه‌ریزی صورت‌گرفته توسط دادگاه لاهه، نماینده ایران نیز در وقتی که برای ایران اختصاص داشت دفاعیات خود را ارائه داده و به ادعاهای آمریکا پاسخ داد. محسن محبی رئیس مرکز حقوقی بین‌المللی ریاست‌جمهوری و نماینده کشورمان در این پرونده و همچنین تیمی از وکلا و مشاوران حقوقی، هیئت حقوقی ایران در دادگاه را تشکیل می‌دادند. آنها استدلال‌های آمریکا را رد کردند. در روند بررسی شکایت ایران به طور کلی در چهار جلسه طرفین یعنی هم نمایندگان حقوقی ایران و هم آمریکا دفاعیات خود را مطرح کردند. به گزارش ایسنا، پیش از این نیز دیوان بین‌المللی دادگستری (دیوان لاهه) شکایت ایران از آمریکا درباره عدم توجه به مفاد پیمان مودت را مورد بررسی قرار داد و در اعلام نظر خود در بررسی شکایت ایران علیه تصمیم می ۲۰۱۸ آمریکا برای بازگرداندن تحریم‌ها علیه ایران تأیید کرد. لاهه اعلام کرد که تحریم‌های واشنگتن علیه تهران خسارات جبران‌ناپذیری را برای مردم ایران ایجاد می‌کند و واشنگتن باید هرچه سریع‌تر این تصمیم خود را به گونه‌ای مورد بازبینی قرار دهد که محدودیت‌های اعمال‌شده بر ایران موجب بروز خسارات جبران‌ناپذیر برای مردم این کشور در حوزه تأمین دارو، کشاورزی و حمل‌ونقل هوایی نشود.

واکنش آیت‌الله سیستانی به سخنان ترامپ

«عراق نمی‌خواهد به پایگاهی برای ضربه‌زدن به سایر کشورها تبدیل شود»؛ این جمله آیت‌الله سیستانی هرچند اشاره مستقیمی به ایران نداشت اما بیشتر از مابقی بیانات دیروز او در ایران مورد توجه قرار گرفت. آیت‌الله سیستانی، مرجع عالی‌قدر شیعیان امروز در مقر اقامتش در نجف اشرف، نماینده سازمان ملل در عراق را به حضور پذیرفت. او از نافذترین چهره‌های جهان شیعه است. از همین رو است که اشاره تلویحی این مرجع تقلید حتما توجه مقامات مربوطه را جلب کرده است.

ترامپ چه گفته بود

یکشنبه بود که ترامپ در گفت‌وگوی تلویزیونی با شبکه سی‌بی‌اس گفته بود آمریکا به‌منظور «نظارت بر اقدامات ایران و حفظ فشار علیه آن» نیروهای خود را در عراق نگه خواهد داشت. گفته‌ای که نه با قوانین و توافق‌نامه‌های بین آمریکا و دولتمردان عراقی همخوان بود و نه با برنامه‌های اعلام‌شده آمریکا و نه حتی با عرف دیپلماتیک. چنین بود که تمام مقامات عراقی به گفته ترامپ واکنش نشان دادند. ترامپ البته برخی مقامات آمریکایی را نیز وادار کرد که صحبت‌های او را تفسیر کنند. دیروز جوزف وتل، رئیس ستاد فرماندهی ارتش آمریکا پیش از سخنرانی سالانه رئیس‌جمهور مجبور شد درباره اظهارنظر یکشنبه ترامپ این‌طور واکنش نشان دهد: «مأموریت پنتاگون که روی مقابله با داعش متمرکز است، تغییر نکرده، هرچند تمرکز دولت روی محدودکردن ایران در خاورمیانه قرار دارد».

مرجع سنتی با نگاهی به ضرورت‌های مدرن

بنا بر گزارش شبکه سومریه‌نیوز و شبکه الفرات، «جانین هنس پلاسخایرت»، نماینده سازمان ملل در عراق دیروز، چهارشنبه بعد از دیدار با آیت‌الله سیدعلی سیستانی، مرجع عالی‌قدر شیعیان در نجف اشرف گفت: «ما از دیدار با سیدعلی سیستانی که مرجع عقل و حکمت است، خرسند شدیم. او ابراز امیدواری کرد که دولت عراق به‌ویژه در زمینه مبارزه با فساد عملکردی قوی داشته باشد. سیدعلی سیستانی بر لزوم بهبود خدمات تأکید کرد و گفت که نزاع بر سر منافع و دستاوردها میان سیاست‌مداران هرگز اجازه پیشرفت را نخواهد داد».

آیت‌الله سیستانی در دیدار با این نماینده گفت: «اگر فراکسیون‌های سیاسی روش خود را در برخورد با مسائل کشور تغییر ندهند، دیگر فرصت واقعی برای حل بحران‌های کنونی وجود نخواهد داشت». این مرجع تقلید ادامه داد: «عراقی‌ها بهای سنگینی در جنگ با داعش پرداختند و اکنون نیاز به بازسازی مناطق آسیب‌دیده و بازگشت آوارگان داریم و باید این مسئله جزء اولویت‌های دولت باشد. این مسئله در کاهش خطر گسترش تفکرات افراطی در این مناطق سهم خواهد داشت. نهادهای بین‌المللی و جامعه جهانی باید به تسریع این روند کمک کنند». این مرجع عالی‌قدر شیعیان در حالی از لزوم همراهی و کمک نهادهای بین‌المللی و جامعه جهانی سخن گفته که در بخش‌های دیگر صحبت‌های خود نیز از لزوم اجرای قانون برای تمامی شهروندان و افراد مقیم عراقی، یعنی اصل حاکمیت قانون و همچنین منحصرشدن سلاح در دست دولت (انحصار زور مشروع) سخن به میان آورده است. سیدعلی سیستانی که چندوقتی است لقب «آیت‌الله» را از سایت رسمی خود برداشته است، در ادامه صحبت‌های خود بر مقابله با اقدام‌های غیرقانونی از جمله ترور و ربودن تأکید کرد.

اما بخشی از صحبت‌های این مرجع تقلید که جذابیت بیشتری برای ایرانیان داشت، از این قرار بود: «عراق می‌خواهد روابط خوب و متوازنی با تمامی کشورهای هم‌جوار و دولت‌های حامی صلح بر اساس منافع مشترک و بدون مداخله در امور داخلی یا لطمه‌زدن به حاکمیت و استقلال داشته باشد و نمی‌خواهد به پایگاهی برای ضربه‌زدن به کشوری دیگر تبدیل شود».

مرجعی که فاصله خود را با سیاست حفظ می‌کند

سیدعلی سیستانی همچنان که از تأثیرگذارترین چهره‌های مذهبی جهان است و در کشوری سیاست‌آلود زندگی می‌کند اما نسبت معناداری با سیاست دارد. او هرگز وارد مسائل جزئی نمی‌شود و اغلب موضع‌گیری‌های سیاسی او ضمن اینکه از کلیات فراتر نمی‌رود بنا بر ضرورت صورت می‌گیرد. برای نمونه در بازخوانی تجربه ظهور و افول داعش نقش آیت‌الله سیستانی انکارناپذیر است. خرداد سال ۹۳ وقتی موصل ناگهان سقوط کرد و به دست داعش افتاد، وحشت سرتاسر عراق و حتی کشورهای همسایه را در بر گرفت. معروف است که شهرهای شلوغ و ترافیک‌های سرتاسری آن شهرها جای خود را به سکوت نگران‌کننده داده بودند. در چنین شرایطی بود که این مرجع عالی‌قدر شیعیان از ملت عراق خواست تا علیه این گروه تروریستی به پا خیزند. دو، سه روز بعد از سقوط موصل حجت‌الاسلام شیخ عبدالمهدی کربلایی، نماینده سیدعلی سیستانی، در خطبه‌های نمازجمعه کربلا، مواضع این مرجع تقلید را شرح داد و گفت: «مسئولیت ایستادگی و جنگ با تروریست‌ها متوجه همگان است و به پیروان یک مذهب اختصاص ندارد. چالش و خطر کنونی بسیار بزرگ است؛ اما ملت عراق که به شجاعت و مسئولیت‌پذیری ملی و شرعی شهرت دارد، به محافظت از عراق و مقدسات آن خواهد پرداخت». او از «حفظ وحدت و کرامت کشور» گفت و از «ترک اختلاف مسئولان گروه‌های سیاسی». کربلایی گفت: «این مرجع تقلید تأکید می‌کند هرکه در راه دفاع از کشور و خانواده و ناموسش کشته شود، شهید خواهد بود و از پدران، مادران و همسران می‌خواهد فرزندان و شوهران خود را به دفاع از حرمت‌های این کشور و مردم آن سوق دهند. هرکه توانایی دارد، باید به دفاع از عراق و ملت و مقدسات آن بپردازد و این امر بر دیگران ساقط است». این‌چنین بود که فتوای آیت‌الله سیستانی توانست دل ترس‌خورده بسیاری از عراقی‌ها را دوباره گرم کند.

شبه‌نظامیان یا از سیاست دور باشند یا اسلحه خود را تحویل دهند

آیت‌الله علی سیستانی زمانی از ملت عراق خواست که علیه «داعش» بجنگند؛ خواستی که برای شیعیان در فراخوانی که جمعه ۲۴ آذر از سوی نماینده‌اش در نمازجمعه بغداد قرائت شد، از همه گروه‌های مسلح شبه‌نظامی شیعه خواست که از سیاست دور بمانند و در غیراین‌صورت سلاح خود را تحویل ارتش عراق دهند. این‌چنین تصمیم‌هایی بود که به سیستانی جایگاه ویژه و خاص بخشیده است. او همواره مخاطب نامه‌ها و درخواست‌های مقامات عراقی و حتی اسلامی برای حل‌وفصل موضوعات بوده است؛ اما رعایت دقیق فاصله با سیاست است که حرف این مرجع تقلید را نافذ و برنده کرده است.

ساحتِ ساحات

حسن هادی . کارشناس روابط بین‌الملل

آنچه که از قرائن برمی‌آید، تلاش خوبی برای برقراری کانال مالی (اینستکس یا ساحات) صورت گرفته است. درحال‌حاضر چیزی که از اهمیت بالایی برخوردار است، برقرارشدن این سازوکار است؛ آنچه که آمریکا انتظارش را نداشت. ابعاد کمی و کیفی این سازوکار آن‌قدر که به نظر می آید مهم نیست. بالاخره کشور ما در پس سال‌ها تحریم، تجارب زیادی برای حل مشکلات خود به دست آورده و نیاز حیاتی به بودن یا نبودن این سازوکار ندارد. اهمیت کار اینجاست که ایران توانست در مقابل خودمحوری و تحمیل ناجوانمردانه‌ای که موجودیت و استقلال یک کشور تاریخی و ارزشمند را زیر سؤال برده بود بایستد و پیروز شود. هرچند دلواپسان و نقادان خستگی‌ناپذیر برجام که همواره به‌صورت لجام‌گسیخته‌ای بر طبل ناامیدی می‌کوبند این‌بار نیز با همان شیوه در حال بی‌اهمیت جلوه‌دادن این تلاش دولت هستند. این (ساحات) که ساحتی جهانی دارد، نه برای ایران، بلکه برای استقلال‌طلبان و مخالفان استبداد دیپلماسی که خودمحوری را شیوه اصلی کار خود قرار داده‌اند شیرین و گواراست. این راه به نظر باریک، ممکن است کوچک به نظر برسد، ولی مهم این است که بر دیواره سد بزرگی ایجاد شد که منجر به فروپاشی هیمنه قدرتی خواهد شد که خود را قدرت بلامنازع و تأثیرگذارترین کشور دنیا قلمداد می‌کند. آمریکا حتی تصور این را هم نمی‌کرد که (ساحات) هرچند در ابعاد کوچک و جزئی هم به وجود آید. حتی می‌شد با قدری همدلی و وحدت در میان احزاب داخلی، تحقق این سازوکار را با قدرت بیشتر و در زمان کمتری شاهد بود، اما مخالفت‌ها و نقطه‌زنی‌های مخالفان؛ از (اف‌ای‌تی‌اف گرفته تا سی‌اف‌تی و پالرمو) همه، موانع بزرگی بودند در تضعیف شکل‌گیری این سازوکار. باید پذیرفت که شفافیت مالی برای دنیای مدرنیته و جهان صنعتی کنونی، اصلی جاافتاده و لاینفک است. عدم آشنایی برخی افراد در کشور ما با این شکل دادوستد، موجد نقصان آن طرح یا مانع تأثیرات مثبت آن نخواهد بود. این قوانین و کنوانسیون‌ها در جهت تسهیلات تجارت بین‌الملل تدوین شده و قابل احترامند. این مقررات، جامع‌المقدمات تحصیل اعتماد جهانی در پیوستن به یک کارزار اقتصادی سالم در چارچوب نظام بین‌المللی است. اکنون اغلب کشورهای عضو تجارت جهانی، هم کنوانسیون (پالرمو) را پذیرفته‌اند و هم (اف‌ای‌تی‌اف) را امضا کرده‌اند. بی‌تعارف یا باید وارد این بازار بزرگ جهانی شد یا عطایش را به لقایش بخشید و به زندگی درویش‌وار قناعت و مشکلات کمرشکن اقتصادی را به گونه‌ای حل‌وفصل کرد. بد نیست در آستانه ۴۰ سالگی انقلاب باور داشته باشیم که مردم شهیدداده ما نیز در انقلاب خود سهیم هستند و گاهی لازم است طرح‌ها، سیاست‌ها یا معضلاتی را که کشور را دچار چالش می‌کنند، به همه‌پرسی گذاشت تا مردم با آگاهی و اختیارعمل در سرنوشت خود دخالت کنند. این یکی از ویژگی‌های جمهوریت این نظام است. این همان ایجاد اعتماد و مشروعیت در نظام‌های جمهوری است که نباید به فراموشی سپرده شود.

ادامه از صفحه ۲

یک واقعه و ۲ روایت تاریخی

۹- نکته پایانی، در تایید استدلال جنابتان مبنی‌بر علاقه وافر امام به مردم از خاطرات شنیدنی این روز تاریخی که در ارتباط با عشق زایدالوصف ایشان به مردم است یکی این است که وقتی امام که در اثر ازدحام بی‌سابقه جمعیت مشتاق زیارتشان نمی‌توانند از محل جایگاه به هلی‌کوپتر سوار و محل را ترک کنند به زیر دست‌وپای مردم می‌افتند و با همت یاران‌شان از جمله جناب ناطق‌نوری به سختی از زیر دست‌وپای مردم بدون عبا و عمامه بیرون کشیده و به هلی‌کوپتر منتقل و از محل دور شدند پس از فرود هلی‌کوپتر در محلی خالی از جمعیت به ماشینی که جناب ناطق‌نوری- که مسیر هلی‌کوپتر را تعقیب و از پایین به خلبان و کادر پروازی با هماهنگی قبلی علامت می‌داد امام را پیاده کنند- منتقل و به سرعت از محدوده بهشت زهرا به سمت تهران خارج شدند ولی چون نمی‌دانستند به کجا باید برده شوند به پیشنهاد امام که گفته بود سابقا به یاد دارند منزل یکی از بستگان برادرشان در پیچ شمیران است و تمایل دارند تا تعیین‌تکلیف محل استقرار برای استراحت بدانجا بروند با پرس‌وجوی بسیار آقای ناطق‌نوری بالاخره محل را پیدا نموده و به آن منزل برده می‌شوند. امام در آنجا برای فامیلی که باورشان نمی‌شد پس از این‌همه سال دوری، امام را در جمع خود دارند خاطره ازدحام مردم در بهشت زهرا را تعریف می‌کرد و می‌گفت: در زیر دست وپای مردم افتاده بودم و همه از روی من رد می‌شدند تا جایی که حس کردم نفسم دارد بند می‌آید و دارم خفه می‌شوم. امام در ادامه گفته بود، شیرین‌ترین لحظه عمر من زمانی بود که احساس کردم در زیر دست‌وپای مردم دارم جان می‌دهم.

آنان که امام را می‌شناسند گواهی می‌دهند که ایشان هیچگاه در بیان خود مبالغه‌ای نداشتند و هرچه می‌گفتند دقیقا از صمیم قلب و برمبنای اعتقادشان بود. امام مردم را خانواده خدا می‌دانستند و بدانها عشق می‌ورزیدند. جناب دکتر مهاجرانی عزیز، لابد می‌دانید طبق تحقیق انجام‌شده بیشترین واژه‌ای که پس از «اسلام» در مجموعه صحیفه نور در بیانات ایشان تکرار شده واژه «مردم» و «ملت» است.

چقدر قضاوت در تاریخ دشوار است!